

Försommarutflykt 2008-06-06

Den 6:e juni var det dags för föreningens andra utflykt. Fyra tappra Sökare – Bengt-Arne Johansson, Anki Solsten, Olof T Johansson, Ewa Ljungdahl och sökarhunden Tjirri träffades i Börtnan klockan åtta på morgonen, och så bar det iväg västerut för att besöka några av de ”klassiska” platserna vad gäller samisk historia / arkeologi i Härjedalen.

Första stoppet var vid *Krankmårtenhögen* vid Storsjön, och där slöt Ingrid Rehnfeldt upp. Krankmårtenhögen är ett gravfält från äldre järnåldern (200 f. Kr – 200 e. Kr) med närmare fyrtio runda och tresidiga stensättningar. Gravfältet undersöktes på 1970-talet och är därefter restaurerat. Gravarna är så kallade fångstmarksgravar och deras ursprung har diskuterats mycket av arkeologerna – vilka är det som är gravlagda här långt från bygden i gravar med sydiskandinavisk form? Sökarna var eniga med dem som anser det mest troligt att det är tidiga samer som har haft kontakt med nordbor genom byteshandel och tagit upp deras gravskick.

Ingrid funderar över gravarna på Krankmårtenhögen

Efter gravfältet gick vi ned på stranden nedanför gravfältet för att dricka vårt medhavda förmiddagskaffe. En liten huggorm låg på stenarna och solade sig men försvann snabbt när vi kom förbi utrustade med jordsonder. Gravfältet är anlagt på en stenåldersboplats, och Sökarna lärde sig snabbt att skilja ut skärvstenar och avslag från naturliga stenar på stranden. Ett par fina skrapor av vit kvarts hittade vi också liksom en oregistrerad kokgrop intill stranden. Solen sken för fullt och det hade hunnit bli ordentligt varmt, så varmt att Olof passade på att ta säsongens första dopp.

En liten skrapa av vit kvarts. Vilken var människan som höll den i sin hand innan jag fann den i strandbrynet tusentals år efteråt - han eller hon, ung eller gammal? Ibland blir arkeologi svindlande.

Vi valde samma rastplats som stenåldersmänniskorna, det var fullt av skärvsten och avslag på stranden där vi fikade.

Så fortsatte resan mot fjällen. Ingrid lämnade sin bil hemma hos sig när vi passerade Mittådalen, och sen åkte vi alla tillsammans, det är trivsamt att kunna prata och umgås med alla samtidigt.

Strax innan vi kom till Funäsdalen stannade vi till vid *Hedningsgården*. Vi tittade på lämningar efter den medeltida gården och funderade lite över vilka som kunde ha bott på platsen. Vid arkeologiska undersökningar hittades bland annat brända ben från både ren och får eller get i gårdens avfallshög. De som bodde där ägnade sig tydligen både åt jakt och boskapsskötsel. En liten fossil åker visar att de även prövade på kornodling. Alldeles intill gårdslämningen går en pilgrimsled på väg till Nidaros (dagens Trondheim). Det var väldigt varmt på Hedningsgården, så man kan förstå varför gården lades just där. Ännu varmare var det i Funäsdalen där vi gick in på Villan och åt lunch, en trevlig liten restaurang med jättegod mat. Vi drack flera kannor vatten. Det planerade besöket på Fjällmuseet ställdes in, det var ingen som hade någon lust att gå därinne i värmen så det sparar vi till en annan gång.

Sedan var det dags för *Vivallen*, gravfältet som förändrade synen på sydsamernas historia. Före Vivallen var det en vanlig uppfattning att samerna kom "invandrande" norrifrån till södra Norrland först på 1600-talet. Själva platsen känns väldigt odramatisk och anonym och jag minns att jag blev väldigt besviken första gången jag kom dit. Gravfältet ligger alldeles framför ett litet hus, marken är brukad och en liten diskret fallkullen skylt i vägkanten är allt som visar på denna fantastiska fyndplats. Gravarna, som är daterade till vikingatid och tidig medeltid och därmed "skrev tillbaka" sydsamernas historia med flera hundra år, undersöktes första gången 1913. Sedan fick platsen vila tills Sörsamiska projektet med Inger Zachrisson som projektledare kom dit i mitten av 1980-talet. Det var Inger som insåg att gravarna var samiska sedan hon hade gått igenom gravmaterialet inne på Historiska museet i Stockholm. Vid undersökningarna på 1980-talet hittades ytterligare en grav till de 20-tal gravar som var undersökta sedan tidigare. Dessutom hittades två härdar och en skärvstenshö (ungefär motsvarande en modern soptipp) ett hundratal meter från gravarna. En av härdarna är undersökt. Den hade utgjort eldstad i en kåta, och dateringen blev densamma som för gravfältet.

Man kan spekulera över hur många platser liknande Vivallen som finns – det var bara tur att gravarna upptäcktes eftersom ingenting utmärkte dem ovan jord. Det var när markägaren skulle bygga en jordkällare som han helt slumpmässigt hittade skelettdelar och metallföremål i jorden.

Gravfältet på Vivallen.

Vi stannade ganska länge på Vivallen. Efter en stunds letande lyckades vi lokalisera båda härdarna och skärvstenhögen som ligger i granskogen en bit ifrån gravarna. Olof hittade även en grop som inte var registrerad tidigare, förmodligen en kokgrop.

Dagens sista sevärdhet var hällmålningarna vid *Ruändan* på Flatruet. Det hade hunnit bli sen eftermiddag, nästan kväll, när vi parkerade bilen vid fåboden Ruvallen och gick de tre kilometrarna fram till målningarna. Där blev vi också kvar länge, iakttog och förundrades över att färgerna är så intensiva trots tusentals år med hårt väder, regn och skarpt solsken. Vi pratade om motiven; olika djur – vilka arter? - och tre figurer som anses vara människor eller andeväsen (Ingrid tyckte att en av dem mest såg ut som ett spöke). Varför målade dom, ville dom berätta någonting? I så fall för vem? Var det en festplats eller mera som en kyrka? Ceremonier, orgier? Både platsen i sig och utsikten är mäktig och vi hade lite svårt att slita oss därifrån. Vi hade bra gärna velat träffa de som målade! Frågorna blir så många.

Fulla av frågor, intryck och myggbett vandrade vi tillbaka till bilen och lastade in oss för hemfärd. I Mittådalen släpptes Ingrid av. Nu var vi ordentligt trötta och det blev allt tystare i bilen. Åter i Börtnan var det sena kvällen.

Sökarnas ledstjärna är ju att vi ska ha trevligt på våra möten, och Härjedalsdagen blev verkligen både trevlig och lärorik. Det lite slitna uttrycket om tur med vädret stämde också. Hoppas att flera vill komma med på nästa utflykt!

Hällmålningen vid Ruändan fick också besök av Sökarna

Ewa Ljungdahl, Sökare och sekreterare